

Det var ikke bare sproget, Per mistede for tre år siden. Det var noget langt mere alvorligt

Ordene forsvinder for 74-årige Per Hegelund, efter han fik en blodprop for tre år siden. Afasi kaldes lidelsen. Hvad er det egentlig, vi mister, når vi mister sproget?

interview

Tobias Bundolo
bundolo@k.dk

Da Per Hegelund mistede sit sprog, var det ikke kun afstanden til menneskerne omkring ham, der voksede. Det var også afstanden til ham selv.

Selve de ord, der udgør en 74-årig mands fortælling om sig selv, er vanskelige at nå.

"Jeg har ... ingen identitet ... længe-re," siger Per Hegelund, mens han hæver højre hånds pegefinger højt i luften.

Han sidder ved spisebordet i hans og hustruen Anette Jerris' belårssommerhus ved Elkenøre på Falsters østkyst.

Det er tre år siden, at sproget forsvandt efter en blodprop i hjernen. Afasi kaldes lidelsen. Siden er det blevet bedre, Per Hegelund har trænet og trænet, men det er stadig, som om hvert enkelt ord skal fiskes op af en stor, rodet bunke og lægges på tungen.

Ordene kommer i stød.

"Jeg koncentrerer ... mig ... meget," lyder det inde fra Per Hegelunds store, hvide skæg, mens han sidder i sin uldsweater med lynlås og skovmands-skjorte inden under.

Hvert år rammes tusinder af danskere af afasi. Omtrent 110.000 danskere lever med følgevirkningerne af en blodprop i hjernen eller en hjerneblødning, og forskere anslår, at hver tredje af dem får sprogsvækkigheder.

Afasiens alvorgrad varierer fra tilfælde til tilfælde.

For nogle forsvinder selve fornemmelsen for sproget, og de kan hverken tale, læse, skrive eller lytte som før. For andre er det, som om sproget findes bag et tyndt lag fernis: Tæt på, men alligevel ikke. En del kan ofte genoptrænes, og aktivister, eksperter og organisationer mener, at afasirammede bør have mulighed for livslang vedligeholdende træning, som det er muligt for dem, der lever med fysiske funktionsnedsættelser.

Per Hegelunds situation rejser et spørgsmål:

Hvad er det egentlig, man mister, når man mister sit sprog?

Dagen, hvor sproget forsvandt

I sommerhuset bruger Per Hegelund det meste af sin tid nu om dage. Indimellem går han ture i området, men han har ikke meget energi for tiden. Tavsheden har egentlig altid været en del af den tidligere forsikringsmands natur. 64-årige Anette Jerris har derimod altid talt meget. Nu er hun, der er pensioneret jurist, også blevet sin mands stemme. Hun er utrættelig, lader det til. Ved første øjekast.

Hvordan havde Per Hegelund klarert sig uden hende?

"Ned med ... flaget," siger han.

Læfter sin højre hånd og vender sin tommelfinger nedad.

"Jeg ... har ingen ... venner."

Som det gælder for mange andre mænd fra hans generation, har Per Hegelund snarere haft omgangskredse, som han nød at bruge tid med. Dem, han spillede trommer med. Dem, han sang for med sin kraftfulde stemme i festtelt på en gammel video, som Per Hegelund på et tidspunkt finder frem. Dem, han plejede at male med.

De forsvandt fra hans liv med spro-

fortalte, at hvis han skulle genvinde sproget, var det vigtigste at være stædig. Stædig og optimistisk. Det passede meget godt til ham. I hans karakterbog fra folkeskolen stod der: "Han er kon-trær af og til."

Han fik genoptræning i Næstved og fik forbindelse til den delvist lammede krop og det lammede sprog. Per Hegelund tog det egentlig roligt.

"Jeg ... tænkte, at det ... kom igen," siger han.

Senere, tilbage i Nykøbing, fik han specialiseret undervisning to gange om ugen i en længere periode. Også hold-træning. Det er mere, end de fleste får. Han lærte strategier, der stadig hjælper ham i dag, men Per Hegelund håber, at sproget fortsat vil blive bedre.

"Det går bare ... for langsomt"

For Per Hegelund selv taler langsomt, taler folk langsomt til ham, og det beder han dem stoppe med. Det får ham til at føle sig som "en idiot," som han siger. Den 74-årige har et lille badge, han kan

”Jeg kan ... ikke gøre det. Jeg kan ... ikke synge. Jeg kan ikke ... sige vittigheder.”

PER HEGELUND, RAMT AF AFASI

stre hånd som før lammelsen eller tale mere flydende og frit med sin hustru, ville han hver eneste dag vælge det sidste.

Anette Jerris står midt på gulvet, da han siger det.

"Men det går fremad med dig," siger hun.

Det første Per Hegelund sagde, da han forsøgte sig efter blodproppen i

hjernen, var ikke en sætning. Det var en sang. Anette Jerris optog episoden på sin mobil. Han var helt skæv i hovedet, for venstre side af kroppen var delvist lammet. Finmotorikken i venstre hånd er stadig ikke for god. Tonerne ramte rent, men ordene var næsten umulige at forstå. Det var Gasolins "Det bedste til mig og mine venner."

På sin telefon finder Per Hegelund sine lydoptagelser frem. Siden blodproppen har han løbende optaget sig selv, så han har kunnet følge sin udvikling.

Den 25. juli 2021 lød det: "Jeg ikke ... tale ... ja," og han gav op. Den 16. februar 2022 lød det: "I marts måned ... skal vi til Jylland ... og besøge Nordjylland ... og Sønderjylland."

Da Per Hegelund standser optagelserne, siger han selv, at det går bedre nu.

"Men det går bare ... for langsomt," siger han.

◀ Fordi Per Hegelund selv taler langsomt, taler folk langsomt til ham, og det beder han dem stoppe med. Det får ham til at føle sig som "en idiot," som han siger. FOTO: LEIF TUXEN

kan han i stedet sige: "Lang hals" og "Afrika."

Eller da parret taler om en bestemt rejse, og han siger: "Nord for Amerika." Anette Jerris oversætter: "Canada, mener han."

Vanskeligt er det for Per Hegelund, hvis sproget svigter, når han nærmer sig dem, han holder allermost af.

Som når han skal sige navnene på sine sønner, og det ikke lykkes. Han tager ikke længere med til familiefrokost i Dyrehaven nord for København efter efterårets hubertusjagt. Han bliver nervøs, når han skal tale foran andre. For folk er venlige og søde, og de bliver stille, når han forsøger sig, men i det samme stiger presset indeni ham, nu skal ordene falde, og så kløjes han i det. Han giver op.

"Jeg kan ... ikke gøre det. Jeg kan ... ikke synge. Jeg kan ikke ... sige vittigheder."

Det med humoren er et større tab, end man skulle tro. Per Hegelund har stadig blikket for det morsomme. Han plejede at komme med rappe replikker, der kunne få en forsamling til at klukke. Nu kommer bemærkninger langsomt og mere kluntet.

Som til en fødselsdag for et af børnebørnene, hvor en af de andre bedsteforældre spurgte, om barnebarnet kunne regne. Ja, lød det fra barnet.

"Kan du ... så også ... sne?" forsøgte Per Hegelund sig.

Men den vittige bemærkning faldt til jorden.

Det er der, det er mest ensomt.

Frygten for at blive forladt

Men Per Hegelund har Anette Jerris. Hun bruger meget af sin tid på ham. Når de er ude, er hun ved hans side. Anette Jerris tænker ofte på, om hun kunne gøre mere. For sin mand, altså. For at få ham tilbage, som han var engang. Ham, der sang og var så vittig.

Er det svært for hende, at hun har mistet sin mand?

"Det er det da. Det er det da," siger hun.

Pludselig kniber Anette Jerris øjnene hårdt sammen i et sekund. Da hun åbner dem igen, er de fuktige.

"Men ..."

Stemmen knækker.

"... Det går jo. Men jeg savner da Per. Også i forhold til at han er så træt, ikke."

Hjerneskadens har været på Per Hegelunds energi. Han sover fire gange i løbet af dagen og går tidligt i seng. Det svigtende sprog har gjort ham nedstemt. Han har forsøgt sig med forskellige slags lykkepiller.

Lidelsen har ændret Per Hegelunds syn på sig selv som hendes mand. Og det har sat gang i tanker, der kan være svære at standse igen.

"Hvornår ... forlader hun ... mig?"

Dem, han plejede at male med.

De forsvandt fra hans liv med sproget.

Det skete den 6. maj 2021.

Per Hegelund var på Nykøbing Sygehus, indlagt med vand i lungerne. Dagen forinden havde Anette Jerris besøgt ham derinde. På dagen tog Anette Jerris telefonen, da hendes mand pludselig ringede og vrøvlende i telefonen. Da Anette Jerris kort efter kom ind på sygehuset, sad Per Hegelund bare i sengen. Han så frisk ud, men han kunne intet sige. Han hang i venstre side, et tegn på en blodprop i hjernen, og han blev hastet til Roskilde Sygehus.

Venstre side af kroppen var delvist lammet. Per Hegelund kunne heller ikke sige noget. Han fik siden besøg af en lozopæd – en talepædagog – der

føle sig som "en idiot," som han siger. Den 74-årige har et lille badge, han kan sætte på sin trøje.

"Jeg har afasi (talebesvær). Tak for din forståelse" står der på det. Han glemmer ofte at tage det på. Nok med vilje, erkender han.

"Jeg vil ... ikke betragtes ... som et tilfælde," siger han.

"Det er enormt vigtigt at vedligeholde sproget. Hvis jeg har været borte en dag, og Per ikke har talt med nogen, er det allerede blevet værre. Det sender til," siger Anette Jerris.

Til at vedligeholde sin venstre arm, der er delvist lammet, får Per Hegelund livslang vederlagsfri træning. Til sproget er der ikke mere at komme efter.

Men hvis Per Hegelund selv kunne vælge mellem at bruge gaffen i sin ven-

▲ Hvert år rammes tusinder af danskere af afasi. Omtrent 110.000 danskere lever med følgerne af en blodprop i hjernen eller en hjerneblødning, og forskere anslår, at hver tredje af dem får sprogsvækkelse. FOTO: LEIF TUXEN

siger han.

Det mest ensomme

Udenfor sommerhusets store vinduer falder de guldene blade fra havens høje birketræ, inden de lægger sig i bløde bunker på det grønne græs. Der er stille et øjeblik. Hunden trækker stille vejret på det lyse trægulv.

Hvordan mon Per Hegelund fornemmer sproget?

"Jeg tænker ikke på ... ordene. Ordene er svære at ...producere," siger han.

Der er nogle ord, der især ikke vil ud. Som "sprælsk" eller "drilsk".

Til gengæld har det vist sig, at Per Hegelunds hjerne kan danne pudsige, men overraskende let afkodelige forbindelser. Som hvis han skal sige "giraf," men ordet ikke lader sig finde. Så

svære at standse igen.

"Hvornår ... forlader hun ... mig?"

Tænker du det?

"Ja. Ikke ... så tit."

Der er mange, der går fra hinanden, fortæller Anette Jerris. Nogle bliver, fordi de føler det som deres pligt. Andre bliver, fordi de vil.

"Der hører jeg heldigvis til," siger hun.

På sommerhusets vægge hænger malerier, som den 74-årige har malet. Det er blandt de få ting, som han gør lige så godt i dag som før blodproppen. På et hvidt rullebord står malergrejet. Penser, maling, bætter, krus. I stuen hænger de nyeste af Per Hegelunds malerier af Falsters kyst. Med kølige bølger, sandbanker og en lyseblå himmel.

Tomme for mennesker. ■